

In 1962 het die stadsklerk van die Hoofstad die Genootskap voorgelig in verband met die voorgestelde parkeergarage onder Kerkplein, terwyl argitek P. Roelf Botha op die Genootskap se jaarvergadering van 21 November 1961 sy mening oor die toekoms van Kerkplein gelug het.

Die artikel van mnr. C. J. Beanes oor die oorsprong van die naam Colbyn lei die leser in rustiger vaarwater, terwyl mnr. H. M. Rex se pleidooi vir die behoud van die Wierdabrug oor die bekende Sesmylspruit ons terugvoer na die dae van die Republiek. Gelukkig het hierdie histories waardevolle brug, waarvan die onderbou deur mnr. John Johnston Kirkness gebou is, tot vandag toe behoue gebly en sal dit binnekort as nasionale monument geproklameer word.

Vir die bestuur en die lede van die Genootskap was dit 'n besondere eer dat, nog in die loop van dieselfde jaar, die penningmeester, mnr. (later dr). Gerard Rissik, as President van die Suid-Afrikaanse Reserwebank benoem is. „Met trots”, aldus dr. W. H. J. Punt in sy huldeblyk aan die nuwe President, „dink ons daaraan dat mnr. Gerard Rissik nie alleen een van die eerste en aktiewe lede van die Genootskap Oud-Pretoria is nie, maar dat die familie Rissik alreeds vir drie geslagte prominente inwoners van Pretoria is.” Tien jaar het mnr. Rissik op daardie stadium die penningmeesterskap van die Genootskap behartig en dit is met dankbaarheid dat ons hier melding maak van die feit dat hy ook tans nog die spreekwoordelike koorde van die beurs van die Genootskap onder sy hoede het.

In dieselfde nommer het prof. dr. F. J. du Toit Spies se sesde bydrae in verband met sir Arnold Theiler verskyn, terwyl mnr. C. C. F. Whitcomb die geskiedenis van die Veeartsenykundige Navorsinginstituut op Onderstepoort vir die tydskrif opgestel het. 'n Artikel van adv. A. A. Roberts, meer besonderhede oor die historiese besienswaardighede in en rondom Pretoria (mnr. H. M. Rex) en mnr T. E. Andrews se lesenswaardige bydrae „The Union Buildings on Meintjeskop” sluit die ryk gevarieerde inhoud van nrs. 39 en 40 (Aug.–Des. 1962) af.

Die bestuur en die lede kon op 'n vrugbare en bedrywige jaar terug sien. Die ledetal het op ongeveer 225 gestaan en die voorsitter, dr. Eybers, het aan die slot van sy jaarverslag oor 1962 dan ook sy waardering uitgespreek aan al die lede van die komitee vir hul ondersteuning gedurende 'n waarlik veeleisende jaar.

Voordat die jaar ten einde geloop het, was 'n aantal lede van die Genootskap aanwesig by die onthulling van 'n bronsplaat ter ere van komdt.-genl. Andries W. J. Pretorius op die oostelike gedeelte van die bekende Grootplaas. „Sonder hom”, aldus onderburgemeester raadslid L. R. Bester, wat die aanwesiges by die gedenkpoort op Grootplaas toegesprek het, „sou nie net die geskiedenis van ons volk veel armer gewees het nie, maar ook ons volk self.”

Ten slotte kan nog vermeld word dat aan die einde van 1962 die bestuur

van die Genootskap soos volg saamgestel was: Dr. G. v. W. Eybers, voor-
sitter; dr. T. S. van Rooyen, ondervoorsitter; mnr. G. Rissik, penning-
meester; mnr. A. M. Davey, waarn. sekretaris; mnr. T. E. Andrews, hulp-
sekretaris en sakebestuurder; mnr. H. M. Rex, redakteur; dr. N. A. Coetzee,
argivaris; dr. W. H. J. Punt, dr. J. J. N. Cloete, mnr. A. M. Davey, mnr.
F. J. Wepener, lede. Burgemeester E. Smit het die Stadsraad verteenwoordig
en was terselfdertyd Ere-president van die Genootskap.

PROKLAMASIEHEUWEL, DIE „BOYS' HIGH SCHOOL”, DIE GESKIEDENIS VAN IRENE

Begenoemde twee onderwerpe is in uitgawe nr. 41 van „Pretoriana”
ter sprake gebring, ’n uitgawe waarin ook besonderhede oor die ontstaan
van die Kleintheater, die Paleis van Justisie en die eerste Registrateur van
Aktes van die Zuid-Afrikaanse Republiek, mnr. Jacobus J. Meintjes,
voorkom. Van groot waarde is adv. D. G. van der Bijl se boeiende oorsig
oor die geskiedenis van Irene, dr. T. S. van Rooyen se beskouing oor die
dieper waardes van ons verlede, mnr. H. M. Rex se bydrae oor die Bronk-
horstspruitse tydperk uit die lewe van Eugene Nielen Marais en die beson-
derhede oor die amptelike onthulling van die gedenkplaat wat op 20 Mei
1963 by die Staatsmodelskool aangebring en deur die toenmalige voorsitter
van die H.M.K., dr. P. J. du Toit, onthul is. Uit die jaarverslag, wat in
hierdie uitgawe van „Pretoriana” (nrs. 42 en 43) afgedruk is, blyk dat die
bestuur ’n besonder bedrywige jaar (1963) agter die rug gehad het

DIE KERKPLEIN-UITGAWE, GEDENKPLATE, OPELUGMUSEUMS

Die drie uitgawes van „Pretoriana” wat in 1964 verskyn het (nrs. 44-46)
en redaksioneel deur dr. T. S. van Rooyen versorg is, staan grotendeels in
die teken van bogenoemde onderwerpe. Die uiteindelike bestemming van
Kerkplein het weer onder bespreking gekom, Bras Pereira se huis is
afgebreek en die boumateriaal gebêre, prof. dr. F. J. du Toit Spies het die
aanbring van gedenkplate bepleit om „die opmerksame verbyganger ’n
oomblik te laat stilstaan”, om sy aandag te vestig op wat eendag was en
op dié wyse o.m. sy regmatige trots in die verlede van sy stad nuwe bronne
van besieling te gee. Dr. T. S. van Rooyen het die geskiedenis van die
Standardbank weergegee, terwyl J. W. Kew die aandag van die leser op
die invoering van tikmasjiene in die Staatsdiens van weleer beskrywe het.
Prof. dr. P. J. Coertze het in die uitgawe van Desember 1964 oor die
Nasionale Kultuurhistoriese- en Opelugmuseum geskrywe, mev. Kotie
Roodt-Coetzee het, ook met betrekking tot Pretoria, dieper op hierdie
belangrike aangeleentheid ingegaan, voorbeelde uit ander lande aangehaal
en o.m. stilgestaan by die vereistes waaraan ’n opelugmuseum in ons land
moet voldoen. Ons is dankbaar dat mnr. P. K. E. Sack meer wetenswaardig-
hede oor Skoolplaas opgestel het. Wie onthou vandag nog die ou kerkie
naby die Dieretuin wat in die dertiger jare afgebreek is?

DIE FOTO-UITGAWE, 'N VERSKEIDENHEID VAN BYDRAES, JOHANN RISSIK HERDENK.

In 1965 het 'n gedeeltelik nuwe bestuur, met dr. T. S. van Rooyen as voorsitter, die werksaamhede van die Genootskap voortgesit. As ondervoorsitter het dr. N. A. Coetzee opgetree, adv. D. G. van der Bijl het die sekretarisskap van mnr. J. H. Mienie oorgeneem en is ter syde gestaan deur prof. dr. F. J. du Toit Spies, terwyl dr. M. C. van Zyl as argivaris opgetree prof. dr. P. C. Coetzee, mnr. E. de V. Stegmann, mnr. J. H. Hattingh en mnr. J. P. Lotz sitting geneem het in die bestuur wat met 'n redaksiekomitee bestaande uit prof. dr. F. J. du Toit Spies en dr. T. S. van Rooyen die drie uitgawes van 1965 beplan het wat deur laasgenoemde versorg.

'n Woord van dank en waardering kom ongetwyfeld toe aan die tweede voorsitter van die Genootskap, dr. G. v. W. Eybers wat, na dr. Punt, op 'n onbaatsugtige wyse gedurende 'n lang tydperk die belange van die Genootskap gedien en aanhoudend die doelstellings van die Genootskap meer bekendheid gegee het.

Die foto-album van April 1965 roep nie alleen die outydse Pretoria in herinnering op nie, maar bied terselfdertyd 'n oorsig van al die veranderinge wat in die loop van die jare deur 'n steeds groeiende stad ondergaan is.

In die Augustusuitgawe van 1965 is o.m. mnr. H. P. H. Behrens, die eerste sekretaris van die Genootskap en een van die stigterslede geluk gewens met sy aanstelling as Direkteur van Kulturele Aangeleenthede van ons stad. Mnr. J. P. Lotz het besonderhede in verband met die tuinbouwedstryd van 1964, soos georganiseer deur die Genootskap, meegedeel. 'n Nuttige lys van handelings en proefskrifte aangaande plaaslike geskiedenis is in dieselfde uitgawe weergegee, terwyl die tragiese einde van die boumateriaal van die reeds genoemde Perreirahuis deur dr. Van Rooyen beskrywe is. Van A. F. M. Müller se hand het die geskiedenis van die Duitse skool op Pretoria die lig gesien, prof. dr. F. J. du Toit Spies het die gesneuweldes op Spioenkop in herinnering geroep en meer besonderhede aangaande 'n aantal gesneuweldes van die Pretoria-kommando gevra.

Treffende hulde is in uitgawe nr. 49 (Desember 1965) aan dr. Gerrit Hendrik Rissik se seun Johann Friedrich Bernhard, die latere administrateur van Transvaal (1910-1917) deur mnr. Ulrich Rissik gebring. Dit is 'n besonder waardevolle uitgawe, ookal waar dit verskeie waardevolle foto's betref wat in mnr. Rissik se bydrae vermoedelik vir die eerste keer gepubliseer is.

UITGAWES 50 EN 51

Bogenoemde uitgawes het in die vorm van die Republiekfeesuitgawe in een band verskyn. Binne die bestek van 72 bladsye is allereers die Republikeinse strewe in die geskiedenis van Suid-Afrika en daarna die Transvaalse kommandante-generaal, die Vrystaatse en Transvaalse Staatspresidentse. administrateur N. C. Gey van Pittius, president L. J. Meyer van die Nuwe

-Republiek, president Stafford Parker (deur mnr. W. S. Robertson), adminstrateur G. J. van Niekerk (deur prof. dr. W. J. de Kock) en staats-president C. R. Swart (deur mnr. Jannie Kruger) geskets. Geskiedkundiges van naam soos prof. dr. F. J. du Toit Spies, dr. M. C. van Zyl, dr. M. C. van Schoor, prof. dr. W. J. de Kock, prof. dr. F. A. van Jaarsveld, mnr. H. M. Rex en dr. J. J. Rademeyer het daartoe bygedra dat hierdie uitgawe —wat deur 'n redaksiekomitee bestaande uit dr. N. A. Coetzee, mnre. H. M. Rex en W. S. Robertson, en prof. dr. F. J. du Toit Spies saamgestel is — die eerste vyftig uitgawes van „Pretoriana” op 'n waardige wyse afgesluit en mooi beloftes vir die tweede skof op die pad na die eerste honderd ingehou het.

Die huidige bestuur, met dr. N. A. Coetzee as voorsitter, prof. dr. P. C. Coetzee as ondervoorsitter, dr. G. Rissik as penningmeester, adv. D. G. van der Bijl as sekretaris, prof. dr. F. J. du Toit Spies as hulpsekretaris, mnr. H. M. Rex as redakteur, dr. M. C. van Zyl as argivaris en dr. F. C. L. Bosman, mnre. C. A. Cilliers, J. H. Hattingh, J. P. Lotz, W. S. Robertson en E. de V. Stegmann as lede verdien dan ook in hierdie verband die innige dank en waardering van almal wat die strewe van die Genootskap ondersteun.

Dat hierdie uitgawe terselfdertyd ook gedien het as 'n besonder bruikbare gids van die tentoonstelling wat onder die naam „Republieke en onafhanklike gemeenskappe in Suid-Afrika” tydens die Republiekfees deur die Nasionale Kultuurhistoriese en Opelugmuseum, Boomstraat, Pretoria, georganiseer is, verdien 'n besondere vermelding.

SLOT

Ons het aan die einde gekom van 'n weliswaar onvolledige oorsig met betrekking tot die eerste vyftig uitgawes van „Pretoriana”, maar ons reken dat dit voldoende is om elke belangstellende van die feit te oortuig dat die Genootskap se agtereenvolgende besture sowel as die groot aantal medewerkers en die onderskeie redakteurs en hul helpers deur middel van „Pretoriana” waardevolle bydraes gelewer het en nog lewer om die verlede van ons stad lewendig te hou deur dieselfde verlede in ons herinneringe op te roep en die dikwels verborge skatte van dieselfde verlede na te gaan, op skrif te stel en vir die nageslag te bewaar.

As een van die lede van die eerste redaksieraad en een van die stigterslede van die Genootskap is dit vir my 'n behoefte om die huidige en toekomstige besture van die Genootskap alle sukses toe te wens. Mag die Genootskap in die komende jare steeds meer en meer ondersteuning geniet en by voortdoring 'n stewiger plek in die harte van ons mede-Pretorianers inneem.

Meer lede en meer ondersteuning sal ongetwyfeld tot nog groter kragontplooiing van die Genootskap lei. Veel en besonder waardevolle werk is reeds verrig in die jare wat agter ons lê, veel goeds het reeds tot stand gekom. Sukses is behaal!



MEJ. H. M. JACOBS

Die Bestuur van die Genootskap Oud-Pretoria wil hiermee graag sy opregte dank en waardering betuig teenoor mej. H. M. Jacobs van die Suid-Afrikaanse Reserwebank, wat nou alreeds vir baie jare op 'n voortreflike en onbaatsugtige wyse aan dr. G. Rissik, Penningmeester van die Genootskap, bystand verleen met die penningmeesterswerk. Die Bestuur wil haar die versekering gee dat haar liefdestaak in belang van die finansies van die Genootskap nie onopgemerk verby gegaan het nie.

Foto: Dotman Pretorius, Centenary-gebou, Kerkplein, Pretoria.

Mag die suksesse van die verlede almal wat hulle in die loop van die jare met hart en siel agter die vaandel van die Genootskap geskaar het, hulle ook in die komende jare besiel en mag die Genootskap sowel as „Pretoriana” van krag tot krag gaan.

Tereg het die voorsitter in die jongste uitgawe verklaar: „Pretoria has proved to the other towns in South Africa that a local historical society can be a success and can do its share to preserve our cultural heritage.”

Sukses is behaal, 'n tradisie is geskep en die grondslae vir toekomstige sukses is gelê. Bou dan, getrou aan die tradisie en besiel deur dieselfde ideale wat die stigters van die Genootskap besiel het, op dieselfde grondslae voort!

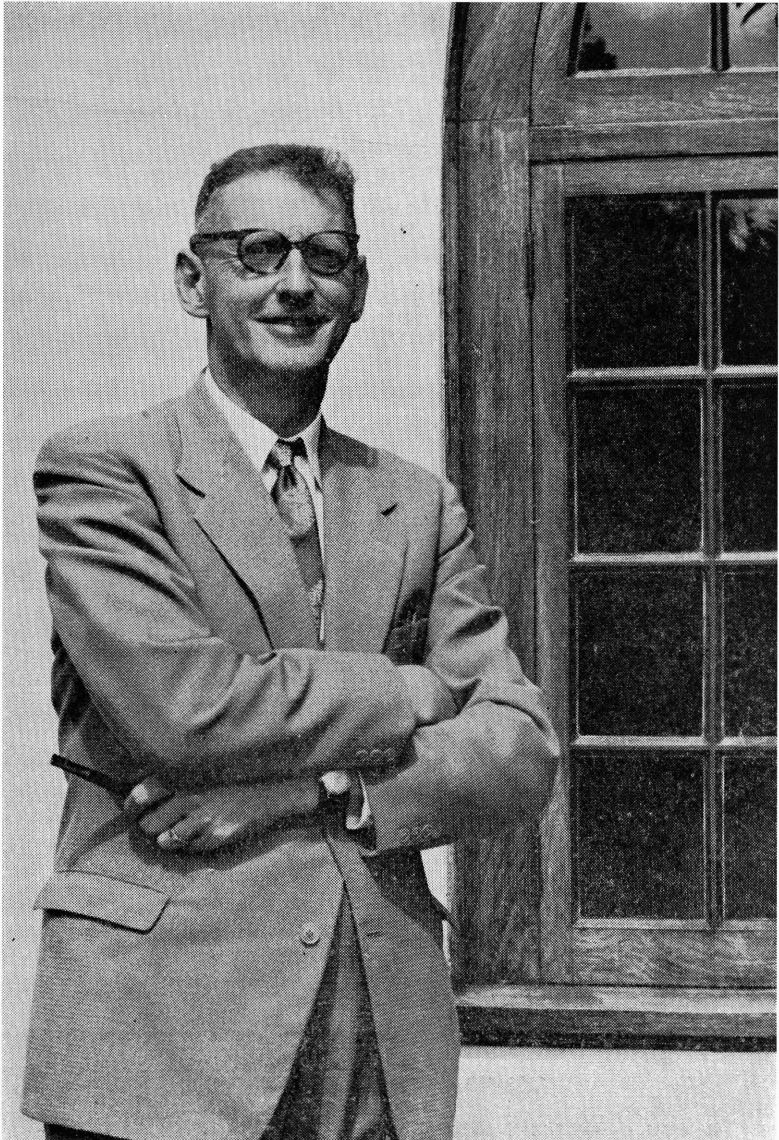
JAN PLOEGER,

Eerste Redakteur van Pretoriana, 1951-1952.

Pretoria, Okt. 1966.

SIMPATIEBETUIGING

Meegevoel word hiermee deur die Genootskap Oud-Pretoria aan mnr. F. W. Beezhold, sy kinders en ander familiebetrekkings betuig met die afsterwe van mev. P. M. Beezhold in Maart 1966.



*Dr. JAN PLOEGER.
Die geestelike vader en eerste Redakteur van Pretoriana.*

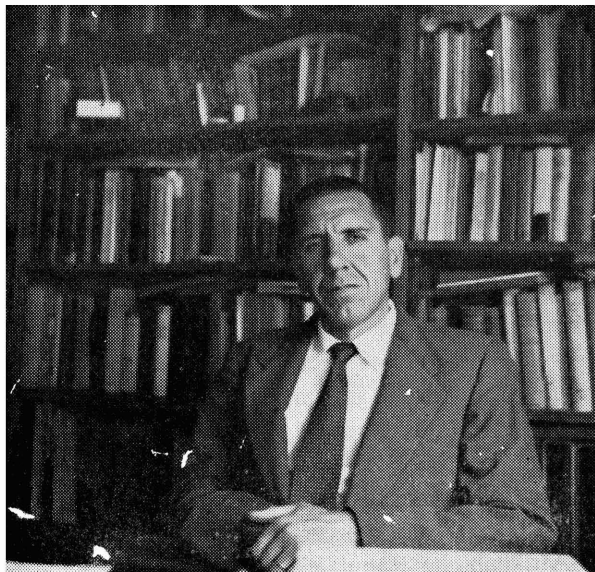
Dr. Jan Ploeger en „Pretoriana“

IN 1951 het dr. Jan Ploeger, destyds penningmeester van die Genootskap Oud-Pretoria, op 'n bestuursvergadering met 'n voorstel voor die dag gekom wat almal, altans die sekretaris, laat opkyk het. Dit was nl. dat 'n tydskrif deur die Genootskap uitgegee moet word, waarin die doel en strewe daarvan na sy lede en die algemene publiek uitgedra en waarin interessante wetenswaardighede uit die ryk verledede van ons stad opgeteken sou word.

Die Genootskap Oud-Pretoria het toe reeds drie jaar bestaan maar het dit finansiële nie breed gehad nie — soos trouens dwarsdeur al die jare

van sy bestaan die geval was. Daarom het dadelik die vraag ontstaan hoe so 'n blad bekostig sou word. Ook daarvoor het dr. Ploeger raad gehad: die firma „De Bruyn se Skoenwinkels“, een van die oudste besighede in die stad, het die eerste jaargang van die blad gewaarborg. Op dieselfde vergadering is ook besluit wat die naam van die blad sou wees. Ek meen dit was mnr. H. P. H. Behrens wat die naam „Pretoriana“ voorgestel het.

So is „Pretoriana“ dan gebore en aan dr. Ploeger kom die eer toe om die vader daarvan te wees. Die begin was beskeie, 'n blaadjie van 24 bladsye, volgens 'n goedkoop proses



Prof. Dr. F. J. DU TOIT SPIES